

LIETUVOS RESPUBLIKOS
ENERGETIKOS ĮSTATYMO NR. IX-884 2, 8, 24¹, 24², 25, 26, 36 STRAIPSNIŲ
PAKEITIMO IR ĮSTATYMO PAPILDYMO 26¹ STRAIPSNIU ĮSTATYMO PROJEKTO
AIŠKINAMASIS RAŠTAS

1. Įstatymo projekto rengimą paskatinusios priežastys, parengto projekto tikslai ir uždaviniai

Lietuvos Respublikos energetikos įstatymo Nr. IX-884 2, 8, 24¹, 24², 25, 26, 36 straipsnių pakeitimo ir Įstatymo papildymo 26¹ straipsniu įstatymo projektas (toliau – Įstatymo projektas) parengtas siekiant nustatyti 2011 m. spalio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 1227/2011 dėl didmeninės energijos rinkos vientisumo ir skaidrumo, įskaitant pakeitimus, atliktus 2024 m. balandžio 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (ES) 2024/1106, kuriuo iš dalies keičiami reglamentai (ES) Nr. 1227/2011 ir (ES) 2019/942, kiek tai susiję su Sąjungos apsaugos nuo manipuliavimo rinka didmeninėje energijos rinkoje gerinimu (toliau – REMIT) nuostatų reguliavimą nacionalinėje teisėje.

- REMIT taip pat glaudžiau suderinamas su Europos Sąjungos taisyklėmis dėl finansų rinkų skaidrumo. Reglamentas apima naują prekybos praktiką, pvz., algoritminę prekybą, ir sustiprina ataskaitų teikimo ir stebėjimo nuostatas, siekiant apsaugoti vartotojus nuo piktnaudžiavimo rinka.

- REMIT sustiprinamas Energetikos reguliavimo institucijų bendradarbiavimo agentūros (toliau – ACER) priežiūros vaidmuo, leidžiantis jai prižiūrėti vidaus informacijos platformų ir registruotų ataskaitų teikimo mechanizmų patikrinimus, informacijos prašymus ir leidimus. ACER taip pat turi teisę skirti baudas, siekdama užtikrinti, kad būtų laikomasi sprendimų dėl patikrinimo vietoje bei prašymų pateikti informaciją.

2. Įstatymo projekto iniciatoriai ir rengėjai

Įstatymo projektą parengė Energetikos ministerijos Energetikos konkurencingumo grupė (grupės vadovas Karolis Švaikauskas, tel. +370 670 39 352, el. p. karolis.svaikauskas@enmin.lt, patarėja Gintarė Palšauskaitė, tel. +370 602 47 294, el. p. gintare.palsauskaite@enmin.lt).

Pasiūlymus dėl Įstatymo projekto pateikė Valstybinė energetikos reguliavimo taryba (toliau – Taryba), Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija.

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami Įstatymo projekte aptarti teisiniai santykiai

2011 m. spalio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1227/2011 dėl didmeninės energijos rinkos vientisumo ir skaidrumo numato pastovią Europos Sąjungos mastu vykstančią didmeninių rinkos produktų stebėseną, kuri:

- apibrėžia piktnaudžiavimą rinka, kuri gali būti traktuojama kaip manipuliavimas rinka, bandymas manipuliuoti rinka ir prekyba, naudojantis viešai neatskleista informacija;
- draudžia piktnaudžiavimą rinka;
- reikalauja efektyviai ir laiku paskelbti viešai neatskleistą informaciją;
- įpareigoja bet kuriuos asmenis, profesionaliai tvarkančius su didmeniniais energetikos produktais susijusius sandorius ir pagrįstai įtariančius, kad sandoris gali pažeisti REMIT 3 ir 5 straipsnius, nedelsiant apie tai pranešti nacionalinei reguliavimo institucijai.

REMIT įgyvendina visiškai naują, dujų ir elektros sektoriams individualiai pritaiktą rinkos stebėjimo struktūrą, padėsiančią atpažinti piktnaudžiavimo atvejus ir nuo jų apsisaugoti Europos energijos rinkose, kuriose energija turi būti prekiaujama laikantis aukščiausių skaidrumo ir vientisumo standartų. REMIT įgyvendinimas yra būtinas, siekiant Europos energijos vartotojams užtikrinti efektyviai ir skaidriai veikiančias rinkas.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama

Įstatymo projekto 1 straipsnio 1–2 dalys – siūloma Lietuvos Respublikos energetikos įstatymą (toliau – EĮ) papildyti sąvoka „profesionaliai sandorius organizuojantis ar vykdomas asmuo“.

Keičiama sąvokos „didmeninės energijos rinkos dalyvis“ apibrėžtis, nes REMIT taikomas „rinkos dalyviams“, bet ne „reguliuojamoms įmonėms“. REMIT specifiniais atvejais taikomas ne tik rinkos dalyviams, bet ir kitiems asmenims, kurie nėra rinkos dalyviai (ne energetikos įmonės, fiziniai asmenys).

EĮ siūloma papildyti REMIT 2 straipsnio 8a) punkte nurodyta sąvoka: „8a) profesionaliai sandorius organizuojantis ar vykdomas asmuo – asmuo, profesionaliai dalyvaujantis priimančias ir perduodant pavedimus dėl didmeninių energetikos produktų, arba vykdomas didmeninių energetikos produktų sandorius“.

Istatymo projekto 2 straipsnis – nurodoma Tarybos funkcija, kad Taryba atlieka ne tik reguliuojamų įmonių patikrinimus, bet ir asmenų patikrinimus pagal REMIT, tiria Reglamento pažeidimus.

Istatymo projekto 3 straipsnis – numatoma, kad Taryba atlieka ne tik reguliuojamų įmonių patikrinimus, bet ir asmenų patikrinimus pagal REMIT.

Taip pat atsižvelgta į Tarybos viešųjų konsultacijų metu pateiktą siūlymą papildyti EĮ 24¹ straipsnį. Projektas papildytas 3 dalimi:

„3. Taryba prašymą dėl šio straipsnio 2 dalies 1 punkte nurodyto teismo leidimo pateikti į tikrintinas fizinio asmens gyvenamąsias patalpas ar teritoriją (tarp jų ir nuomojamas ar naudojamas kitais pagrindais) teikia pirmosios instancijos administraciniam teismui. Šiame prašyme turi būti nurodytas tikrintinų gyvenamųjų patalpų ar teritorijos (tarp jų ir nuomojamos ar naudojamos kitais pagrindais) savininko ir (ar) naudotojo vardas, pavardė, teritorijos, statinio ir (ar) patalpų adresas, įtariamų pažeidimų pobūdis ir numatomi atlikti veiksmai. Prašymą išnagrinėja pirmosios instancijos administracinis teismas ir priima motyvuotą nutartį prašymą patenkinti, patenkinti iš dalies arba atmesti. Prašymas dėl teismo leidimo įeiti į tikrintinas fizinių asmenų gyvenamąsias patalpas ar teritoriją (tarp jų ir nuomojamas ar naudojamas kitais pagrindais) turi būti išnagrinėtas ir nutartis priimta ne vėliau kaip per 72 valandas nuo prašymo priėmimo momento. Jeigu Taryba nesutinka su pirmosios instancijos administracinio teismo nutartimi atmesti prašymą arba patenkinti prašymą iš dalies, ji turi teisę per 7 darbo dienas nuo šios nutarties priėmimo ją apskųsti Lietuvos vyriausiajam administraciniam teismui. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas turi išnagrinėti Tarybos atskirąjį skundą dėl pirmosios instancijos administracinio teismo nutarties ne vėliau kaip per 7 darbo dienas nuo atskirojo skundo priėmimo.“

Istatymo projekto 4 straipsnis – pagal REMIT 13 straipsnio 2 dalies e punktą, nacionalinės reguliavimo institucijos nacionalinėje teisėje turi turėti įgaliojimus reikalauti nutraukti bet kokius veiksmus, kurie prieštarauja šiam reglamentui ar deleguotiesiems aktams, arba jo pagrindu priimtiems įgyvendinimo aktams. Todėl siūlome papildyti EĮ 24² straipsnį atitinkamomis nuostatomis, kad Tarybai būtų suteikti REMIT numatyti įgaliojimai.

Istatymo projekto 5 straipsnis – nauja nuostata, kad Taryba turėtų įgaliojimus gauti informaciją iš subjektų, kuriems taikomas REMIT. Kadangi informacijos gavimas iš asmenų reikalingas, be kita ko, Tarybos stebėsenos pagal Reglamentą (ES) Nr. 1227/2011 funkcijoms vykdyti, siūlome atitinkamai papildyti EĮ 25 straipsnio 6 dalį.

Istatymo projekto 6 straipsnis – pagal REMIT nuostatas Taryba privalo bendradarbiauti su ACER. Taryba bendradarbiavimo tikslu yra pasirašiusi su ACER susitarimą (*Memorandum of Understanding*). Taryba turėtų turėti aiškius teisės aktų įgaliojimus pasirašyti tokius susitarimus. Todėl siūloma papildyti EĮ nuostatas ir nustatyti Tarybos teisę pasirašyti tokį susitarimą su ACER. Be to, REMIT numato nacionalinių reguliavimo institucijų bendradarbiavimą, įgyvendinant didmeninės rinkos priežiūrą ir numato galimybę sudaryti susitarimus, todėl siūlome atitinkamai nustatyti Tarybai teisę pasirašyti tokius susitarimus.

Istatymo projekto 7 straipsnis – papildomas nuostatomis dėl Energetikos reguliavimo institucijų bendradarbiavimo agentūros sprendimų vykdymo, įgyvendinant Reglamento 13a straipsnio 9 dalį, 13i straipsnį. Remiantis Reglamento (ES) Nr. 1227/2011 13i straipsnio 2 dalimi, kiekviena valstybė narė paskiria nacionalinę instituciją, atsakingą už ACER sprendimų autentiškumo tikrinimą. Atsižvelgiant į Tarybos turimus įgaliojimus, tiesioginius ryšius su ACER bei atsakomybę už REMIT įgyvendinimo veiksmų koordinavimą Lietuvoje, taip pat vykdomas rinkos priežiūros,

tyrimų, sankcijų skyrimo bei bendradarbiavimo su ACER funkcijas, darytina išvada, kad Taryba yra tinkamiausia institucija šioms funkcijoms vykdyti, turinti tam tinkamus įgaliojimus ir kompetencijas.

Istatymo projekto 8 straipsnis – papildomas sąrašas, už kokius pažeidimus skiriamos sankcijos, plečiasi asmenų ratas, kuriems galima skirti sankcijas, didinamos baudos proc. Reglamento (ES) Nr. 1227/2011 18 straipsnio 3 ir 4 dalyse įtvirtintas minimalus maksimalios baudos dydis. Tai reiškia, kad valstybės narės savo nacionaliniuose teisės aktuose turi diskreciją įtvirtinti didesnę maksimalų baudos dydį. Tačiau tai nereiškia, kad maksimalus baudos dydis turi likti neapibrėžtas, suteikiant teisę jį didinti kiekvienu konkrečiu atveju.

Pagal REMIT 18 str. 3 d. d. punktą valstybės narės, vadovaudamosi nacionaline teise, turi užtikrinti, kad nacionalinės reguliavimo institucijos turėtų įgaliojimus skirti periodines baudas. Todėl, kad būtų įgyvendinta ši nuostata, siūlome nustatyti Tarybai teisę skirti periodinę baudą už informacijos nepateikimą.

Siūloma papildyti punktu, kuriame nustatoma Tarybos teisė, skiriant sankcijas atsižvelgti į REMIT 18 straipsnio 7 dalyje išvardytas aplinkybes. Pagal REMIT nuostatas valstybės narės privalo užtikrinti, kad nacionalinė reguliavimo institucija galėtų atsižvelgti į šias aplinkybes sprendama klausimus dėl baudų.

Istatymo projektu keičiamo EĮ 36 straipsnio 2 dalyje siūlomas teisinis reguliavimas atitinka Reglamento (ES) Nr. 1227/2011, su pakeitimais, padarytais Reglamentu (ES) 2024/1106, 18 straipsnio 4, 5 dalių nuostatas. Šiame straipsnyje numatyta, kad juridinių asmenų atveju sankcijos apskaičiuojamos procentais nuo praėjusių finansinių metų metinės apyvartos. Atsižvelgiant į tai, kad pats REMIT įtvirtina galimybę skirtingai traktuoti juridinius ir fizinius asmenis sankcijų srityje (pvz., 18 straipsnio 5 dalyje sankcijos aiškiai numatytos tik juridiniams asmenims), laikytina, kad nacionaliniu lygiu taikomas diferencijuotas požiūris yra ne tik suderinamas su ES teisės nuostatomis, bet ir atitinka proporcingumo bei atgrasymo principus, įtvirtintus REMIT 23 konstatuojamojoje dalyje.

Papildomai pažymime, kad REMIT 2 straipsnio 2 dalies c punkte aiškiai nurodoma, kad manipuliavimą rinka gali vykdyti tiek juridinis, tiek fizinis asmuo, tačiau tai nedaro jų teisinės padėties tapachios – fiziniai asmenys dažniausiai veikia kaip juridinių asmenų atstovai ar pavedimų vykdytojai, todėl jų atsakomybės ir sankcijų modeliai pagrįstai skiriasi.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant Istatymo projektą toks vertinimas turi būti atliktas ir jo rezultatai nepateikiami atskiru dokumentu), galimos neigiamos priimto įstatymo pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta

Priėmus Istatymo projektą, neigiamų pasekmių nenumatoma. Istatymo projektas neprieštarauja Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos nuostatomis ir strateginio lygmens planavimo dokumentams.

6. Kokią įtaką priimtas įstatymas turės kriminogeninei situacijai, korupcijai

Priimtas įstatymas įtakos kriminogeninei situacijai ir korupcijai neturės.

7. Kaip įstatymo įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai

Atnaujintame REMIT numatytos naujos priemonės, skirtos geriau apsaugoti Europos Sąjungos piliečius ir įmones nuo piktnaudžiavimo energijos rinka.

Europos Sąjungos taisyklės dėl energijos rinkų skaidrumo ir vientisumo labiau suderinamos su finansų rinkų taisyklėmis.

Išplėsta REMIT taikymo sritis. Dabar REMIT apima ir energijos (elektros ir dujų) saugojimą, o piktnaudžiavimo rinka nuostatos pagal REMIT – taikomos finansinėms priemonėms.

ACER reguliarios priežiūros sritis išplėsta į Europos Sąjungos platformas, apimančias elektros energijos balansavimo rinkas, taip pat pateikiama daugiau informacijos apie algoritminę prekybą.

REMIT reforma sukuria naują aplinką tyrimams ir vykdymui. ACER buvo suteikti tyrimo

įgaliojimai tarpvalstybinėse bylose, kuriose dalyvauja 2 valstybės narės ar daugiau. Šie įgaliojimai papildo nacionalinių reguliavimo institucijų tyrimo įgaliojimus, kai ACER ir nacionalinės reguliavimo institucijos glaudžiai bendradarbiauja.

Teisė skirti baudas už REMIT draudimų ar esminių įpareigojimų, įtrauktų į REMIT, pažeidimus, liks valstybių narių rankose. ACER vykdymo galios apsiriboja tuo, kad ACER gali atlikti tyrimus arba laikytis prašymų pateikti informaciją, pvz., jeigu šalis trukdo atlikti patikrinimą vietoje, arba nepateikia prašomos informacijos, ACER gali skirti baudą. ACER taip pat buvo pavesta priimti sprendimus patvirtinti vidaus informacijos platformų ir registruotų ataskaitų teikimo mechanizmų leidimus ir atšaukti leidimus.

8. Įstatymo inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios

Priėmus Įstatymo projektą, reikės pakeisti Lietuvos Respublikos energijos išteklių rinkos įstatymą ir Elektros energijos rinkos taisykles, patvirtintas Lietuvos Respublikos energetikos ministro 2021 m. gruodžio 29 d. įsakymu Nr. 1-378 „Dėl Elektros energijos rinkos taisyklių patvirtinimo ir kai kurių Lietuvos Respublikos energetikos ministro įsakymų pripažinimo netekusiais galios“.

9. Ar Įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymo reikalavimų, o Įstatymo projekto sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka

Įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos įstatymo, Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymo reikalavimų.

Įstatymo projekte įtvirtinama nauja sąvoka (profesionaliai sandorius organizuojantis ar vykdomas asmuo) suderinta Lietuvos Respublikos terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka.

10. Įstatymo projekto atitikimas Europos Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatomis ir Europos Sąjungos dokumentams

Įstatymo projektas neprieštarauja Europos Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatomis ir Europos Sąjungos dokumentams.

11. Jeigu įstatymui įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų, – kas ir kada juos turėtų priimti

Lietuvos Respublikos Seimas turės priimti:

Lietuvos Respublikos energijos išteklių rinkos įstatymą.

Taryba turės parengti:

– Prekybos elektros energija ir gamtinėmis dujomis priežiūros taisyklių pakeitimo projektą;

– Energetikos įmonių reguliuojamos veiklos patikrinimų tvarkos aprašo, patvirtinto Valstybinės energetikos reguliavimo tarybos 2014 m. gegužės 26 d. nutarimu Nr. O3-140 „Energetikos įmonių reguliuojamos veiklos patikrinimų tvarkos aprašo patvirtinimo“, pakeitimo projektą;

– Sankcijų skyrimo taisyklių, patvirtintų Valstybinės energetikos reguliavimo tarybos 2014 m. vasario 10 d. nutarimu Nr. O3-44 „Sankcijų skyrimo taisyklių patvirtinimo“, pakeitimo projektą.

Energetikos ministerija turės parengti Elektros energijos rinkos taisyklių, patvirtintų Lietuvos Respublikos energetikos ministro 2021 m. gruodžio 29 d. įsakymu Nr. 1-378 „Dėl Elektros energijos rinkos taisyklių patvirtinimo ir kai kurių Lietuvos Respublikos energetikos ministro įsakymų pripažinimo netekusiais galios“ pakeitimo projektą.

12. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks Įstatymui įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti

Manytina, kad Įstatymo projektui įgyvendinti papildomų valstybės ar savivaldybių biudžetų lėšų neprireiks.

13. Įstatymo projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados

Įstatymo projekto rengimo metu konsultuotasi su Taryba.

14. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiam Įstatymo projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis

Profesionaliai sandorius organizuojantis ar vykdomas asmuo.

15. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai

Nėra.
